

**NIEPOŁĄCZALNOŚĆ URZĘDÓW I JEJ WALOR
W KANONICZNYM PORZĄDKU PRAWNYM
(KAN. 152 KPK/83; KAN. 942 KKKW)**

**THE INCOMPATIBILITY OF OFFICES AND ITS VALUE
IN THE CANONICAL ORDER
(CANON 152 CIC/83; CANON 942 CCEO)**

Ks. prof. dr hab. Ginter Dzierżon

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Polska
e-mail: g.dzierzon@uksw.edu.pl; <https://orcid.org/0000-0002-5116-959X>

Abstrakt

Występujące różniące się między sobą zapisy kan. 152 KPK/83 i 942 KKKW dotyczące niepołączalności urzędów stały się przedmiotem uwagi Autora w tym opracowaniu. W związku z tym postawił on trzy pytania badawcze: po pierwsze, o *ratio legis* tych regulacji; po drugie, o kanoniczny koncept urzędów niepołączalnych; po trzecie, o walor kan. 152 KPK/83 i 942 KKKW. Stosując metodę dogmatyczno-prawną oraz komparatystyczną wykazał, iż bazą tego typu rozwiązań jest fundament etyczno-jurydyczny przejawiający się w relacji zachodzącej pomiędzy administracją publiczną a tytulariuszem urzędu z racji mającej miejsce prowizji kanonicznej. Dowiódł, iż funkcjonujący w systemie koncept odnosi się do cech urzędów, a nie do przymiotów osoby. Istniejące zarówno w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r., jak w Kodeksie Kanonów Kościołów Wschodnich regulacje (kan. 152 KPK/83; kan. 942 KKKW) nie mają charakteru ustaw unieważniających (kan. 10 KPK; kan. 1495 KKKW).

Słowa kluczowe: urząd, niepołączalność, koncept urzędów niepołączalnych, prawo kanoniczne

Abstract

The differing provisions of Canons 152 CIC/83 and 942 CCEO regarding the incompatibility of offices became the subject of the author's attention in this study. Therefore, he posed three research questions: first, about the *ratio legis* of these regulations; second, about the canonical concept of incompatibility of offices in the canonical order; and third, about the value of the provisions of canons 152 CIC/83 and 942 CCEO. Using a dogmatic-legal and comparative method, he demonstrated that the basis for such solutions is an ethical-juridical foundation expressed in the relationship between public administration and the titular of the office by virtue of canonical provision. The concept functioning in the system refers to the characteristics of offices, not the attributes of the person. The regulations existing in both the 1983 Code of Canon Law and the Code of Canons of the Eastern Churches (Canon 152 CIC/83; Canon 942 CCEO) do not have the character of invalidating laws (Canon 10 CIC/83; Canon 1495 CCEO).

Keywords: office, incompatibility, concept of incompatibility offices, canon law

Wprowadzenie

Jedno z zagadnień sporadycznie podejmowane we współczesnej doktrynie stanowi problematyka niepołączalności urzędów. W obowiązujących kodyfikacjach łacińskiej i wschodniej prawodawca do tej kwestii odniósł się w dwóch kanonach: kan. 152 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 r.¹ oraz kan. 942 Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich². W kan. 152 KPK/83 postanowił: „Nie wolno nadawać nikomu dwóch lub więcej urzędów niepołączalnych, a więc takich, które nie mogą być sprawowane jednocześnie przez jedną osobę”. Z kolei w kan. 942 KKKW czytamy: „Nie należy powierzać nikomu dwóch lub więcej urzędów, które nie mogą być odpowiednio wykonywane równocześnie przez tę samą osobę, chyba że istnieje prawdziwa konieczność”. Z przytoczonych regulacji wynika, iż w pewnym

¹ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; tekst polski: *Kodeks Prawa Kanonicznego promulgowany przez papieża Jana Pawła II w dniu 25 stycznia 1983 roku*. Stan prawny na dzień 18 maja 2022 roku. Zaktualizowany przekład na język polski, Pallottinum, Poznań 2022 [dalej: KPK/83].

² *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (18.10.1990), AAS 82 (1990), s. 1045-363; tekst polski: *Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich promulgowany przez papieża Jana Pawła II*. Stan prawny na dzień 1 grudnia 2024 roku. Zaktualizowany przekład na język polski, Pallottinum, Poznań 2025 [dalej: KKKW].

sensie ich treści się różnią. W związku z tym rodzi się pytanie: jakie są powody takiego stanu prawnego? Poza tym należałoby też zapytać o koncept niepołączalności, a także o walor przytoczonych zapisów? Poszukiwanie odpowiedzi na tak postawione pytania stanie się celem badawczym tego opracowania. Podjęcie tego zamierzenia domaga się jednak zaprezentowania tego zagadnienia w szerszym kontekście, dlatego też punktem wyjścia analiz stanie się pokazanie przebiegu prac kodyfikacyjnych nad tymi normami dotyczącymi niepołączalności urzędów.

Bezpośrednimi źródłami kan. 152 KPK/83 i kan. 942 KKKW były kan. 156 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 r.³ oraz kan. 98, opublikowanego 2 czerwca 1957 r. przez papieża Piusa XII motu proprio *Cleri sanctitati* [Huels 2019, 1780; Abbas 2020, 787]⁴.

Wreszcie należy dopowiedzieć, iż realizacja zamierzonego celu badawczego domaga się zastosowania metody komparatystycznej. Dlatego też w celu bardziej przejrzystego zaprezentowania tego zagadnienia najpierw pokażemy treści tych norm w tabeli.

<p>Can. 156 § 1. Nemini conferantur duo officia incompatibilia;</p> <p>§ 2. Sunt incompatibilia officia quae una simul ab eodem adimpleri nequeunt;</p> <p>§ 3. Firmo praescripto Can. 188, n. 3, concessio alterius officii a Sede Apostolica facta non valet, nisi in supplici libello mentio prioris incompatibilis habeatur, aut clausula derogatoria adiiciatur</p>	<p>Can. 98 CS: § 1. Nemini conferantur duo officia incompatibilia;</p> <p>§ 2. Sunt incompatibilia officia, quae, propter residentiae onus quod secumferunt aliasve obligationes, una simul ab eodem adimpleri nequeunt;</p> <p>§ 3. Firmo praescripto can. 130, n. 3, concessio alterius officii a Sede Apostolica facta, non valet, nisi in supplici libello mentio prioris incompatibilis habeatur, aut concessioni clausula derogatoria adiiciatur.</p>
--	---

³ *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus* (27.05.1917), AAS 9 (1917), pars II, s. 1-593, kan. 2195 § 1 [dalej: KPK/17].

⁴ Pius PP. XII, *Motu proprio Cleri sanctitati* (02.06.1957), AAS 49 (1957), nr 9, s. 433-603 [dalej: CS], kan. 98 § 2.

1. Prace kodyfikacyjne

1.1. Prace kodyfikacyjne nad obecnym kan. 152 KPK/83

Brzmienie kan. 152 KPK/83 jest efektem prac kodyfikacyjnych nad rewizją KPK/17. W trakcie obrad dziewiątej sesji Zespołu «De personis physicis et iuridicis», odbytych w dniach 14-18 lutego 1972 r., nawiązujący do kan. 156 KPK/17 kan. 7 miał następującą treść: „§ 1. Nemini conferantur duo vel plura officia incompatibilia, videlicet quae una simul ab eodem congrue adimpleri nequeunt. § 2. Firmo praescripto can. 188, n. 3, collatio alicui facta officii incompatibilis cum eo quod iam possidet, irrita est, nisi ob gravem causam clausula adiiciatur derogatoria”⁵. Odnosząc się do tej propozycji jeden z konsultorów spostrzegł, iż w sugerowanej regulacji nie zdefiniowano urzędów niekompatybilnych w sensie obiektywnym. Celnie zauważył, iż w związku z tym bardzo trudno będzie aplikować dyspozycję paragrafu drugiego tego kanonu. Sugerował też, aby z normy usunąć sankcję nieważności. Popierając tę propozycję inny z ekspertów zwrócił uwagę, iż czasie obowiązywania Kodeksu pio-benedyktyńskiego sankcja nieważności była związana z systemem beneficjalnym. W jego przekonaniu podczas prac była ona już nieaktualna. Z kolei Sekretarz Komisji proponował, aby w paragrafie pierwszym wprowadzić zwrot: «nisi in casu omnimodae necessitatis», bądź też «nisi adsit vera necessitas». Poza tym ze względu na niemożliwość stworzenia definicji obiektywnej inkompatybilności Zespół optował za skreśleniem paragrafu 2a [García Martín 1999, 551; de Jesús Hernández 2012, 23-24]⁶.

Na mającej miejsce w dniach 13-17 lutego 1974 r. XIII sesji Zespołu «De normis generalibus deque de personis physicis et iuridicis» przegłosowano kolejną formułę interesującego nas kanonu: „Nisi adsit vera necessitas, nemini conferantur duo vel plura officia incompatibilia, videlicet quae una simul ab eodem congrue adimpleri nequeunt”⁷. Jak się później okazało, za wyjątkiem drobnych modyfikacji, wersja ta znalazła się w obecnie

⁵ Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Coetus «De personis physicis et iuridicis»*. Sessio IX, 14-18.02.1972, „Communicationes. 22 (1990), s. 82.

⁶ Tamże.

⁷ Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Coetus «De normis generalibus deque de personis physicis et iuridicis»*. Sessio XIII, 13-17.02.1974, „Communicationes. 23 (1991), s. 57.

obowiązującym kan. 152 KPK/83. Sformułowanie to pojawiło się w kan. 126 (kan. 156 KPK/17) Schematu Kanonów Księgi Pierwszej: „Normy ogólne” z 1974 r.⁸ W takim brzmieniu regulacja ta wystąpiła także w analogicznym Schemacie z 1977 r.⁹ W kolejnej fazie prac wskutek krytyki konsultorów zewnętrznych zdecydowano o, jak się później okaże, usunięciu z normy bardzo istotnej frazy „nisi adsit vera necessitas” oraz słowa „congrue” [de Jesús Hernández 2012, 25]. Ta propozycja została przyjęta¹⁰. Nie uległa ona modyfikacjom w kan. 149, opublikowanego w 1980 r. Schematu Kodeksu Prawa Kanonicznego¹¹ oraz „Schema Novissimum” z 1982 r. (kan. 152) [de Jesús Hernández 2012, 25]¹².

1.2. Prace kodyfikacyjne nad kan. 942 KKKW

Jak już wiadomo, bezpośrednim źródłem obecnie obowiązującego kan. 942 KKKW był kan. 98 CS. Odnosząc się do tej regulacji należy zauważyć, iż kan. 98 § 1 i 3 CS był identyczny jak kan. 156 § 1 i 3 KPK/17. Paragraf drugi natomiast kan. 98 CS różnił się od paragrafu 2 kan. 156 KPK/17, gdyż w jego treści występował obowiązek rezydencji. Takie nieco odmienne ujęcie wynikało z faktu, iż w tradycji wschodniej kwestia urzędów niekompatybilnych wiązała się z tym obowiązkiem [de Jesús Hernández 2012, 25].

W trakcie prac nad kodyfikacją wschodnią w nowej rewizji Schematu Norm ogólnych i dóbr doczesnych Kościoła w kan. 32 (CS 98) pominięto pierwszy i trzeci paragraf kan. 98 CS. Sugerowana regulacja brzmiała: „Nemini conferantur duo vel plura officia (incompatibilia, videlicet) quae una simul ab eodem congrue adimpleri nequeunt, nisi adsit vera necessitas”¹³.

⁸ Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Schema Canonum Libri Primi: Normae generales*, „Communicationes. 23 (1991), s. 95.

⁹ Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Schema Canonum Libri Primi: Normae generales*, Typis Polygotis Vaticanis 1977, s. 40.

¹⁰ Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Coetus «De normis generalibus»*. *Series Altera-Sessio IV, 18-23.02.1980*, „Communicationes. 23 (1991), s. 251.

¹¹ Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Schema Codicis Iuris Canonici*, Typis Polyglotis Vaticanis 1980, s. 32.

¹² Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici Recognoscendo, *Schema Novissimum iuxta placita Patrum Commissionis emandatum atque Summi Pontifici praesentatum*, Typis Polyglotis Vaticanis 1982, s. 25.

¹³ Pontificia Commissio Codici Iuris Canonici orientalia Recognoscendo, *Nuova revisione*

Należy zauważyć, iż substancjalnie jego treść odpowiadała treści kan. 156 Schematu z 1977 r. [de Jesús Hernández 2012, 41]. Podczas dalszych prac skreślono jednak z tego kanonu słowo „incompatibilia”, gdyż uznano, że jest ono niewłaściwe. Wskazywano, iż w nowym kanonie za wystarczające należy uznać zamieszczenie zwrotu: „officia, quae una simul”¹⁴. Odnosząc się do procesów kodyfikacyjnych, należy dopowiedzieć, iż w porównaniu z pracami nad kodyfikacją łacińską w kodyfikacji wschodniej z normy nie skreślono słowa „congrue” [Sobański 2003, 244]¹⁵.

2. Egzegeza obowiązujących regulacji

2.1. Egzegeza kan. 152 KPK/83

W kan. 152 KPK/83 myśl prawodawcy ogniskuje się wokół kategorii urzędu. Według komentatorów pojęcia „urząd” (*officium*) nie należy rozumieć jedynie w sensie klasycznym, ale podpadają również pod nie inne kategorie pochodne: zadanie oraz funkcje powierzane wiernym [Erdö 1989, 429-32; Cleve 1999, 14; Viana 2020, 115-19]. Z wprowadzającego zwrotu kan. 152 KPK/83 „Nemini conferantur” należałoby wyartykułować tezę, iż w kanonicznym porządku prawnym jedna osoba powinna sprawować tylko jeden urząd. W myśl doktryny tą zasadą związana jest też *Stolica Apostolska* [Cleve 1999, 144].

Niepołączalność urzędów będąca głównym przedmiotem uwagi prawodawcy normatywnie wiąże się ze słowem „simul”, tłumaczonym jako „jednocześnie” lub „równocześnie”, co oznacza, iż jedna osoba nie powinna sprawować naraz pewnych urzędów.

W kan. 152 KPK/83, w stosunku do 156 § 1 KPK/17, zauważalna jest też pewna inna nieznacząca zmiana. W obowiązującej regulacji nie mówi się o dwóch urzędach, ale występuje zwrot „dwóch lub więcej urzędów” (*duo vel plura officia*). Z tego zapisu dedukcyjnie należy wnioskować, że nie wyklucza

dello Schema Canonum de normis generalibus et de bonis Ecclesiae temporalibus, „Nuntia” 18(1984), s. 28.

¹⁴ Tamże.

¹⁵ Pontificia Commissio Codicis Iuris Canonici Recognoscendo, *Coetus Studii «De personis physicis et iuridicis»*. Sessio XIII, 13-17.05.1974, „Communicationes. 23(1991), s. 25.

się, iż jedna osoba mogłaby sprawować nie tylko dwa, ale i więcej niekompatybilnych urzędów [de Jesús Hernández 2012, 22]. Według Jürgena Cleve takie otwarcie podyktowane jest trudnościami pastoralnymi [Cleve 1999, 144; Socha 1983, ad 152, n. 11]. Wreszcie należy zauważyć, iż fraza „Sunt incompatibilia officia” występująca w kan. 156 § 2 KPK/17, w kan. 152 KPK/83 została zastąpiona przysłówkiem „videlicet”, który w tłumaczeniu polskim oddano jako „a więc takich” [de Jesús Hernández 2012, 22].

2.2. Egzegeza kan. 942 KKKW

Substancjalnie kan. 942 KKKW został przejęty z kan. 126 Schematu z 1977 r. Sformułowanie kan. 942 KKKW jest nieco odmienne od sformułowań występujących w kan. 98 § 2 CS oraz kan. 156 § 2 KPK/17 [tamże, 43]. W kan. 942 KKKW usunięto słowo „incompatibilia”, gdyż uznano je za niewłaściwe w kontekście obowiązku rezydencji lub innych zobowiązań [Huels 2019, 1780]. W przeciwieństwie do kan. 152 KPK/83, w kan. 942 KKKW zawarto klauzulę „chyba że istnieje prawdziwa konieczność”. Według Jobe Abbas pozostawiono to zastrzeżenie ze względu na istniejące braki personalne w Kościołach *sui iuris* [Abbas 2020, 786]. Z racji tej klauzuli zasadnicze brzmienie tej regulacji należy postrzegać w kategoriach wyjątku od zasady generalnej; tę z kolei, w myśl kan. 1500 KKKW należy interpretować ściśle [Huels 2019, 1780].

3. Koncept niepołączalności urzędów występujący w obowiązujących regulacjach

Zarówno w kan. 152 KPK/83, jak i kan. 942 KKKW nie zawarto definicji legalnej urzędów niepołączalnych. Taka definicja występowała jednak w kan. 156 § 2 KPK/17, w którym stwierdzono: „Sunt incompatibilia officia una simul ad eodem adimpleri nequeunt”. Termin „incompatibilia” występuje w brzmieniu kan. 152 KPK/83. W opinii kanonistów obecny koncept niekompatybilności urzędów jest koherentny z tym, który występował w trakcie obowiązywania Kodeksu pio-benedyktynskiego [Erdö 1989, 505; Cleve 1999, 143]. Stąd też opierając się na zasadzie interpretacyjnej ujętej w kan. 6 § 2 KPK/83, kan. 152 KPK/83 należy interpretować z uwzględnieniem kanonicznej tradycji [Cleve 1999, 143]. Franciscus Wernz i Petrus Vidal zdefiniowali urzędy niepołączalne następująco: „Compatibilia

dicuntur officia [...], quae quamvis realiter inter se unita non sint, neque ex natura officiorum neque ex iure communi neque statuto aut consuetudine particulari neque lege foundationis simul ad uno clerico haberi prohibentur” [Wernz i Vidal 1923, 231]. Z kolei Eduardus Regatillo stwierdził: „Incompatibilitas est imposibilitas coexistentiae duorum officiorum (...) in uno subiecto” [Regatillo 1961, 233]. Wreszcie Heribert Socha utrzymał, iż urzędy są niekompatybilne, jeśli nie mogą być sprawowane przez te same osoby [Socha 1983, ad 152, n. 2]. W tym kontekście nie można zgodzić się z poglądem José Maria Carriona, iż niekompatybilność w nowym Kodeksie ma charakter personalny (*incompatibilidad personal*) [Carrion 1985, 292]. Jest wprawdzie prawdą, iż ujęcie kan. 152 KPK/83 dotyczy tytulariusza, który jednocześnie nie może wypełnić wynikających z urzędów obowiązków [García Martín 1999, 550], ale niepołączalność sama w sobie jest cechą urzędów; nie wiąże się natomiast z przymiotem kandydata na urząd [Sobański 2003, 244]. Taki jest więc koncept niekompatybilności. W doktrynie rozróżnia się pomiędzy niewybieralnością (*ineleggibilità*) w sensie niemożności powierzenia urzędu, a niekompatybilnością (*incompatibilità*). Pierwsza kategoria dotyczy przyczyn poprzedzających prowizję; niekompatybilność natomiast ma charakter następczy odnoszący się do wymagań dotyczących urzędu [D’Ostilio 1977, 349]. Według Julio García Martína ujęcie występujące w kan. 152 KPK/83 odnosi się do tytulariusza, który jednocześnie nie może wypełnić obowiązków wynikających z urzędu. W tym kontekście za cenną należy uznać uwagę tego kanonisty, iż regulacji tej celowo nie zdefiniowano niekompatybilności w sensie przedmiotowym, gdyż jest to bardzo trudne [García Martín 1999, 550].

4. Wolor kan. 152 KPK/83 oraz 942 KKKW

W kontekście kan. 152 KPK/83 oraz kan. 942 KKKW w doktrynie podnoszony jest problem sformułowany w formie pytania: czy brzmienie tych regulacji ma charakter ustawy unieważniającej bądź niezadałniającej (kan. 10 KPK/83, kan. 1495 KKKW)? Pytanie to jest zasadne z względu na fakt, iż taki wolor miały kan. 156 § 3 oraz kan. 1439 § 1 KPK/17 [Socha 1983, n. 8]. Zgodnie z rozwiązaniami przyjętymi podczas obowiązywania Kodeksu z 1917 r., według kan. 188, 3° KPK/17 objęcie urzędu niepołączalnego oznaczało pod sankcją nieważności rezygnację z urzędu pierwszego

[Sobański 2003, 244]. Ta ostatnia regulacja nie została ostatecznie przejęta w obowiązującej kodyfikacji [Cleve 1999, 147].

Obecnie większość kanonistów stoi na stanowisku, iż kan. 152 KPK/83 oraz kan. 942 KKKW nie mają charakteru ustawy unieważniającej. Popierając to twierdzenie, wskazują, iż w regulacjach tych zgodnie z wymogami kan. 10 KPK/83 i kan. 1495 KKKW nie wyeksponowano wyraźnie takiego waloru [García Martín 1999, 550; Chiappetta 1996, 238; Cleve 1999, 149; Pinto 2001, 807]. Ta linia interpretacyjna znajduje też umocowanie w pracach kodyfikacyjnych nad tymi dwoma regulacjami, w których wykluczono taką ewentualność.

Niemniej jednak w doktrynie nie brak, pozostających w zdecydowanej mniejszości, głosów przeciwnych. Francisco Javier Urrutia utrzymywał, iż zasada określona w kan. 152 KPK/83 wynika z natury rzeczy (*ex natura rei*) [Urrutia 1983, 103]. Nie można jednak zgodzić się z tym poglądem, gdyż przywołana teza odnosi się jedynie do jednej postaci niekompatybilności. Argumentując, trzeba wyjaśnić, iż niekompatybilność z natury rzeczy występuje wówczas, gdy natura urzędów jest bezdyskusyjnie różna [de Jesús Hernández 2012, 18]. Wracając do przerwanej wątku należy spostrzec, iż w rozwiązaniach systemowych występują też inne, odmienne od poprzedniej kategorii niekompatybilności: po pierwsze, niekompatybilność wynikająca z prawa naturalnego (*iuris naturalis*), gdy nie można jednocześnie wypełnić obowiązków wynikających z urzędów; po drugie, niekompatybilność pochodząca z ustawodawstwa kościelnego (*ex lege ecclesiastica*), które zakazuje kumulacji urzędów; po trzecie, niekompatybilność wywodząca się z prawa fundacyjnego (*ex lege foundationis*) [Regatillo 1961, 233].

Przedstawiciele innego nurtu interpretacyjnego utrzymują, iż nieważność w rozwiązaniach systemowych nie wiąże się z walorem powierzenia urzędu, ale, poza symonią (kan. 149 § 3 KPK/83), wiąże się z niezdolnością osoby do sprawowania urzędu (kan. 149 § 2 KPK/83) [García Martín 1999, 551; Socha 1983, ad. 152, n. 9; Lauhead 2021, 23-110].

Pewne trudności interpretacyjne rodzi opuszczenie w kan. 152 KPK/83 klauzuli „nisi adsit vera necessitas” oraz słowa „congrue”. Ich skreślenie podczas prac kodyfikacyjnych niesie za sobą pewne konsekwencje. Mianowicie, z treści kan. 152 KPK/83 można wywieść wnioski,

iż w łaćńskim porządku prawnym kategorycznie zabrania się powierzenia urzędów niekompatybilnych, nawet w przypadku wystąpienia prawdziwej konieczności. Takiemu wnioskowaniu zaprzeczają jednak wyjątki występujące w kan. 1420 § 1 i 636 § 1 KPK/83 [de Jesús Hernández 2012, 26]. W kan. 1420 § 1 KPK/83 postanowiono: „Każdy biskup diecezjalny jest zobowiązany ustanowić wikariusza sądowego, czyli oficjała, ze zwyczajną władzą sądenia, odrębnego od wikariusza generalnego, **chyba że** [wyróżnienie: G.D.] ze względu na niewielki obszar diecezji albo małą liczbę spraw lepiej postąpić inaczej”. Z kolei w kan. 636 § 1 KPK/83 stwierdzono: „W każdym instytucie, a także prowincji kierowanej przez przełożonego wyższego, powinien zostać ustanowiony ekonom, odrębny od przełożonego wyższego i ustanowiony zgodnie z własnym prawem, który ma zarządzać dobrami pod kierownictwem odnośnego przełożonego. Również we wspólnotach lokalnych należy **w miarę możliwości** [wyróżnienie: G.D.] ustanowić ekonoma odrębnego od miejscowego przełożonego”.

Odnosząc się do kan. 942 KKKW należy zauważyć, iż za wykładnią wskazującą na brak waloru unieważniającego normy w kodyfikacji wschodniej przemawia też fakt, iż w regulacji tej występuje klauzula „chyba, że istnieje prawdziwa konieczność”. Wykazano już, iż we wschodnim porządku prawnym możliwe powierzenie urzędów niepołączalnych postrzegane jest w kategoriach wyjątku od zasady generalnej.

Zakończenie

Z przeprowadzonych analiz wynika, iż prawodawca kościelny zarówno w legislacji łaćńskiej, jak i w legislacji wschodniej nie wyklucza możliwości powierzenia urzędów niepołączalnych, o czym świadczy zgodność przeważającej doktryny co do tego, iż kan. 152 KPK/83, jak i kan. 942 KKKW nie mają charakteru ustawy unieważniającej bądź uniezdalniającej (kan. 10 KPK/83, kan. 1495 KKKW).

Wykazano, iż niepołączalność w normach tych odnosi się do przymiotów urzędów, a nie do osoby (osób) je sprawujących. W doktrynie jednak mówi się także o niekompatybilności w sensie szerszym, odnosząc ją do wymagań dotyczących zdolności osoby do otrzymania urzędu. Przykładem czego są treści kan. 425 § 1 i 492 § 3 KPK/83 [Arrieta 1996, 935]. W kan. kan. 425 § 1 KPK/83 postanowiono: „Na urząd administratora diecezjalnego może być

wybrany kapłan, który ukończył trzydzieści pięć lat i nie został na tę wakującą stolicę wybrany, mianowany lub prezentowany”. W 492 § 3 KPK/83 zaś stwierdzono: „Ze składu rady do spraw ekonomicznych wykluczeni są krewni lub powinowaci biskupa, aż do czwartego stopnia”. Ustosunkowując się do przywołanych spostrzeżeń komentatorów należy podkreślić, w kan. 152 KPK/83 i 942 KKKW chodzi o niepołączalność urzędów w sensie ścisłym odnoszącą się do cech urzędów.

Kontynuując, na pozór mogłoby się wydawać, iż treść kan. 152 KPK/83 jest kategoryczna, gdyż nie występuje w nim klauzula „chyba że istnieje prawdziwa konieczność”. Tak jednak nie jest, ponieważ wykazano, iż w porządku łacińskim od przyjętej zasady generalnej istnieją wyjątki, ujęte w kan. 1420 § 1 i 636 § 1 KPK/83.

Wspomniana kategoryczność natomiast nie wynika z brzmienia kan. 942 KKKW, gdyż zawarto w nim zastrzeżenie „chyba że istnieje prawdziwa konieczność”. W stosunku do kan. 152 KPK/83 pominięto w nim przymiotnik „incompatibilia” oraz przysłówki „videlicet”. Według Luisa de Jesús Hernández abstrahowanie od pojęcia „incompatibilia” wiąże się z intencją prawodawcy zmierzającą do uniknięcia kategorycznego konceptu absolutnego urzędów [de Jesús Hernández 2012, 42]. Podzielając tą opinię Peter Erdö wskazał, iż tym samym treść kan. 942 KKKW jest bardziej elastyczna [Erdö 1991, 510]. O łagodniejszym ujęciu w tej regulacji świadczy też obecność zwrotu „congrue impleri non possunt”, przetłumaczonego jako „nie mogą być odpowiednio wykonywane”. A zatem będąc świadomym waloru kan. 152 KPK/83 można jedynie stwierdzić, iż treść kan. 152 KPK/83 jest bardziej kategoryczna.

Wydaje się, iż występowanie bardziej kompromisowej wersji w legislacji wschodniej wynika z faktu, iż Kościół Łaciński i Kościoły Wschodnie bytują w różnych uwarunkowaniach. Przyjęcie elastyczniejszego rozwiązania w porządku Katolickich Kościołów Wschodnich było podyktowane m.in. brakami kadrowymi w Kościołach *sui iuris*.

Kończąc, w doktrynie podejmuje się też kwestię *ratio legis* niekompatybilności. Francesco D’Ostilio utrzymuje, iż instytucja ta umocowana jest na fundamencie etyczno-jurystycznym i przejawia się w relacji, jaka zachodzi pomiędzy administracją publiczną a tytulariuszem urzędu z racji prowizji kanonicznej. Sprawujący urząd jest zobowiązany zarówno prawnie,

jak i etycznie do pełnego poświęcenia w sprawowaniu urzędu [D'Ostilio 1997, 348]. Na dobro publiczne wskazuje też Miriam Cortéz Dieguéz argumentując, iż w tym wypadku chodzi o funkcje różne, które powinny być sprawowane oddzielnie [Cortéz Dieguéz 2023, 101].

PIŚMIENNICTWO

- Abbas, Jobe. 2020. „Commentary of the can. 942 CCEO.” W *A Guide to the Eastern Code. A Commentary on the Code of Canons of the Eastern Churches*, red. Georges Ruysse, 783-804. Rome: Edizioni Orientalia Christiana.
- Arrieta, Juan I. 1996. „Comento al can. 152 CIC.” W *Comentario exegético al Código de Derecho Canónico*. T. 1, red. Angel Marzoa, Jorge Miras, i Rafael Rodríguez-Ocaña, 934-36. Pamplona: EUNSA.
- Carrion, José M. 1985. *La ley de la Iglesia*. T. 1. Madrid: Sociedad de Educación Atenas.
- Chiappetta, Luigi. 1996. *Il Codice di Diritto Canonico. Commento giuridico-pastorale*. T. 1. Roma: Edizioni Dehoniane.
- Cleve, Jürgen. 1999. *Inkompatibilität und Kumulationsvrobot. Eine Untersuchung zu can. 152 CIC1983*. Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag.
- Cortéz Dieguéz, Miriam. 2023. „Comento al can. 152 CIC.” W *Código de Derecho Canónico. Edición bilingüe*, 101. Salamanca: Biblioteca de Autores Cristanos.
- de Jesús Hernández, Luiz. 2012. „Oficios eclesiásticos incompatibles en Iglesia particular.” *Revista Mexicana de Derecho Canónico* 18:23-24.
- D'Ostilio, Francesco. 1977. „La incompatibilità degli uffici nell'Ordinamento giuridico canonico.” *Apollinaris* 50, nr 3-4:346-77.
- Erdő, Peter. 1991. „De incompatibilitate officiorum, specialiter paroeciarum. Adnotationes ad Cann. 152 et 526.” *Periodica* 80:499-522.
- Erdő, Peter. 1989. „Ministerium, munus et officium in Codice Iuris Canonici.” *Periodica* 78:411-36.
- García Martín, Julio. 1999. *Le norme generali del Codex Iuris Canonici*. Roma: EDIURCLA.
- Huels, John M. 2019. „Commentary of the can. 942 CCEO.” W *A Practical Commentary to the Code of Canons of the Eastern Churches*. T. 2, red. John. D. Paris, i Jobe Abbas. 1779-780. Montreal: Lebraire Wilson & Lafleur int.
- Lauhead, Sarah L. 2021. *Canon 149 of the Code of Canon Law: Determining the Suitability of a Candidate for an Ecclesiastical Office*. Pamplona: EUNSA.
- Pinto, Pio V. 2001. „Comento al can. 942 CCEO.” W *Commento al Codice dei Canonici delle Chiese Orientali*, red. Pio V. Pinto, 807. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana.

- Regatillo, Eduardus. 1961. *Institutiones iuris canonici*. Santander: Editorial «Sal Terrae».
- Socha, Heribert. 1983. „Allgemeine Normen.” W *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*. T. 1, red. Klaus Lüdicke, ad 152. Essen: Ludgerus Verlag.
- Sobański, Remigiusz. 2003. „Komentarz do kan. 152 KPK/83.” W *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*. T. 1, red. Józef Krukowski, 243-44. Poznań: Pallotinum.
- Urrutia, Francisco J. 1983. *De normis generalibus. Adnotationes in Codicem: Liber I*. Romae: Typografia P.U.G.
- Viana, Antonio. 2020. „*Officium*” según derecho canónico. Pamplona: EUNSA.
- Wernz, Francisus, i Petrus Vidal. 1923. *Ius canonicum Codicis normam exactum*. T. 2. Romae: Apud Aedes Univeristatis Gregorianum.